

բազմաշտուկներն մը չէ, այլ իրապաշտութիւն մը, որ պատկերացումը կը ստեղծէ, որպէսզի իրականին իմաստը տայ: Կիններու թանձր գէժքեր, պատառոտուն տեսարաններ. տրամը հիմա աւելի ուղղակի ձեւով արտայայտուած է: Կարծէք Օրագեան մօտեցած ըլլայ մեքսիկական նրկարչութեան իրապաշտ – արտայայտչապաշտ մեծ արդիւնքներուն. իր մէկ նկարին մէջ, զլիսիվայր դարձած զլիսաւոր անձնաւորութիւն մը՝ Որոճկոյի մէկ որմանկարը կը յիշեցնէ⁶: Այս շրջանին կը պատկանի այն՝ որ գուցէ Օրագեանի գլուխ-գործոցն է «Ջարդը», իրապաշտ-արտայայտչապաշտ ընդարձակ յօրինուածք մը, որուն համար նկարիչը երկար ժամանակ աշխատած է, ինչպէս ցոյց կուտան նախապատրաստական բազմաթիւ փորձերն ու գծանկարները: Սեղմ իմաստով՝ պատմական որեւէ աղբրս չունի այս նկարը. հոն կը ներկայանայ ջարդը՝ բացարձակ իմաստով, ջարդը՝ ինքնիր մէջ: Մեծարժէք այս նկարին համար՝ Օրագեան կը հասունցնէ իր երիտասարդական բնազանցապաշտ եւ արտայայտչապաշտ փորձառութիւնները:

«Ջարդ»էն ետք՝ Օրագեան կարծէք ուշադրութիւնը յատկապէս դարձուցած է զինք շրջապատող աշխարհին, ժողովրդական նիւթեր ներկայացնող նկարներով, գծելով փոքրիկ տեսարաններ, գիմանկարներ հասարակ մարդերու: Այս ճամբով կը հասնի կրօնական նիւթի մը: Իր կտաւներուն վրայ կրկին երեւան կուգան հայկական եկեղեցիները. իր անձերու գէժքերը հիմա հայու եղական նկարագիրն ունին տակաւ. զոյնները կ'ըլլան մութ, թուխ, խիստ:

Կրօնաշունչ վերջին արտադրութիւններուն մէջ, ինչպէս «Վերջին ընթրիքը», «Խաչելութիւնը», մարդկային տրամը կ'ընդլայնի: Անաւարտ, հազիւ նախադիմ վիճակի մէջ թողած վերջին «Խաչելութեան» մէջ, ուժգնօրէն շեշտուած պատկերները՝ հնամենի դիցարանութեան մը սկզբնաղբիւրին կարծէք կ'առաջնորդեն Օրագեանը. բիւզանդական նկարչու-

թեան, հայկական մանրանկարչութեան արուեստի նախնական շրջաններուն:

Օրագեանի կեանքին քիչ ծանօթ ենք⁷: Ծնած է Պոլիս, 1901ին: Ատեն մը Ծրանսա ապրած, հուսկ փոխադրուած է Իտալիա, ու մինչեւ մահը (1962) ապրած է Հռոմ: Շատ մեկուսացած ու կղզիացած կեանք մը կը վարէր: Միշտ աղքատ եղաւ եւ ապրուստը հոգալու համար՝ շատ արուեստներ փորձեց: Նկարչութիւնը վաճառքի ապրանք չէ, կ'ըսէր. եւ չէր սիրեր իր նկարները ցուցադրել. չէր ուզեր նոյնիսկ որ մարդիկ դանոնք տեսնեն: Պատուէրի վրայ նկարներ մը կը գծէր, եւ կամ բարեկամներու նուէր տալու նպատակով: Քանի մը իտալացի ընտանիքներ, որոնք շատ մտերիմ էին իրեն հետ, ունին իր նկարներէն. սքանչելի գործեր, նուէր ստացած: Օրագեան կարող էր նաեւ մերժել վաճառումը իր մէկ նկարին՝ չհասկցող անձի մը, կամ իրեն անհամակրելի մէկու մը: Շատ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէր մարդու իր սեփական ազատութեան: Կեանքի վերջին տարիներուն՝ մենք ալ զինք ճանչցանք. ծերունի մըն էր զուարթ ու կատաղի, հպարտ, խորիմ, հակահամաճայնական, կծու եւ ազնիւ: Կը ցաւինք որ զինքը երկար չենք ճանչցած. բայց ուրախ ենք, որ՝ զոնէ անցողարար՝ տեսած ենք իր գործերը, եւրօպայի կարեւոր նկարիչի մը ստեղծագործութիւնները⁸:

Կ. Վ.

6. Alla Baker Library (Հմտ. Laurence E. Schmeckebier, **Modern Mexican Art**, The University of Minnesota Press, Minneapolis, 1939).

7. Այնուհանդերձ, տե՛ս Օրակ Աւետիսեանի վկայութիւնը (Gerardo Orakian, «Peintres et Sculpteurs arméniens», Ed. Amis de la Culture arménienne, Le Caire, 1959, էջ 298-303):

8. Ժ. Օրագեանի մասին տե՛ս նաեւ 1° Կ. Կուրդիանի «Օրագեանի կտաւների աղբիւր» (Սովետական Արուեստ, ամսաթերթ, Երեւան, ԻՖ. տարի, 1967, թիւ 2, Փետրուար, էջ 33-36). 2° Հենրիկ Իգիթեանի «Երազի նկարիչը» (Սովետական Հայաստան, ամսաթերթ, Երեւան, 1967, թիւ 3 [252], Մարտ, էջ 16-18):

ԵՂՅԵՆ ԶԱՐԵՆԳ

Ծովն ոտքի ելած բանակ մ'է դժնէ,
Հողմով գերյուզեալ, շառաչմամբ հնչուն,
Ամէն մէկ կոհակ զանգ մ'է պղծիմէ,
Երգերն ինչպէս քու, Եղիշէ Զարեմ:

Կ'անցնին հայերու խումբերը շարք շարք,
Սըլաֆի պէս շեշտ, նետի պէս արագ,
Ժայռ ու ափունքներ խառնարան մ'են բարկ,
Կրքերն ինչպէս քու, Եղիշէ Զարեմ:

Երկինքն ու երկիր անցած են իրար,
Ծառերն ու քուփեր կ'ողբան ցաւն իրենց,
Շանքն անսանձիկ պատուհաս մ'է վառ,
Ցատուկն ինչպէս քու, Եղիշէ Զարեմ:

Ամէն ինչ գորեղ, ամէն ինչ հսկայ,
Անհունէ անհուն մեծութիւն եւ փառք,
Հող, ծով ու երկինք անխախտ են, անմահ,
Անունն ինչպէս քու, Եղիշէ Զարեմ:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ